

SPORTSKO KLAĐENJE STUDENATA U ZAGREBU – DOPRINOS UVJERENJA O KOCKANJU, MOTIVACIJE I ISKUSTVA U IGRAMA NA SREĆU

SAŽETAK

U Republici Hrvatskoj svjedočimo sve većoj dostupnosti igara na sreću, te posebno velikoj popularnosti sportskog klađenja. Poznato je da su za razvoj problema povezanih s kockanjem posebno ranjivi mladi, pri čemu dostupnost i pristupačnost igara te učestalost uključivanja u aktivnosti kockanja značajno doprinose razvoju štetnih posljedica. Stoga su ciljevi ovog rada istražiti obilježja sportskog klađenja studenata u Zagrebu iz perspektive učestalosti, rodni razlika kao i sudjelovanja u drugim igrama na sreću, te istražiti specifičan doprinos uvjerenja o kockanju, motivacije za kockanjem i iskustva u igrama na sreću u objašnjavanju učestalosti sportskog klađenja. U istraživanju je sudjelovalo 254

¹ dr. sc. Dora Dodig, prof. socijalni pedagog, e-mail: doradodig@gmail.com

² doc. dr. sc. Neven Ricijaš, socijalni pedagog, e-mail: neven.ricijas@gmail.com

³ Ana Rajić-Stojanović, magistra socijalne pedagogije

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: ožujak, 2014.
Prihvaćeno: travanj, 2014.
UDK 794.91 : 613.8-057.87
DOI 10.3935/ljsr.v21i2.16

Dora Dodig¹

Neven Ricijaš²

Edukacijsko-rehabilitacijski
fakultet
Sveučilište u Zagrebu

Ana Rajić-

Stojanović³

Dom za djecu Slavonski Brod

Ključne riječi:

studenti, sportsko klađenje,
kockanje, igre na sreću,
rizična ponašanja.

studenta Sveučilišta u Zagrebu ($M=147$, $\bar{Z}=107$), čiji se raspon dobi kreće od 19 do 27 godina ($M_{dob}=21,42$; $SD_{dob}=1,37$).

Rezultati pokazuju kako gotovo polovica studenata (49,8%) ima iskustvo sportskog klađenja, a tu skupinu u većoj mjeri čine mladići kojima je to i vrsta igre na sreću koju najučestalije igraju. Djevojke se značajnije rjeđe klade na sportske rezultate, dok lutrijske igre igraju nešto češće. Učestalije sportsko klađenje povezano je kod studenata i s učestalijim sudjelovanjem u igrama na automatima, ruletu te klađenjem na virtualne utrke. Regresijskom analizom su kao glavne odrednice intenzivnijeg sportskog klađenja identificirane ponašajne i iskustvene varijable – učestalije kockanje, odnosno igranje drugih igara na sreću te iskustvo dobitka (subjektivno) velikog iznosa novca. Rezultati dodatno naglašavaju značaj iskustva, dostupnosti i pristupačnosti aktivnosti kockanja na specifičnom hrvatskom tržištu, te su interpretirani u kontekstu mogućih psihosocijalnih i širih društvenih intervencija.

UVOD

U današnje je vrijeme kockanje, koje definiramo kao aktivnost u kojoj se sudionicima pruža mogućnost stjecanja dobitka u novcu, stvarima ili pravima, pri čemu krajnji ishod ovisi o slučaju ili nekom drugom neizvjesnom događaju (Zakon o igrama na sreću, 2009.; Petry, 2001.), gotovo u svim zemljama zapadnog društva prisutno i dostupno u ponudi usluga, kao jedan od oblika razonode i zabave. Sve veća dostupnost igara na sreću kojoj svjedočimo i u našoj zemlji (Državni zavod za statistiku, 2010.; Dodig i Ricijaš, 2011a., 2011b.), širenje mogućnosti kockanja i vrsta igara na sreću (Adams, Raeburn i de Silva, 2009.), te opća percepcija igara na sreću kao društveno prihvatljivih aktivnosti (Derevensky i sur., 2010.) doprinijeli su sve učestalijem pojavljivanju problema povezanih s ovim aktivnostima. Iako je često razina problema snažno povezana s učestalošću kockanja i/ili količinom izgubljenog novca, problematično kockanje prvenstveno definiramo kroz razinu u kojoj ono narušava osobno, obiteljsko i profesionalno funkcioniranje. Postoje mnogi pojmovi koji opisuju takvo ponašanje, no dva najzastupljenija su »patološko kockanje« koje podrazumijeva psihijatrijsku dijagnozu i »problematično kockanje« kojim obuhvaćamo sve pojedince koji imaju razvijene probleme povezane s kockanjem. Kada je riječ o mladima, svakako je prihvatljiviji pojam »problematično kockanje« (Dodig i Ricijaš, 2011a.; Dodig, 2013a.).

Za razvoj problema posebno je ranjiva populacija mladih, u prvom redu adolescenata, a potom i mladih odraslih osoba. Kada je riječ o studentima, kao zasebnoj skupini unutar populacije mladih, oni su specifični upravo zbog činjenice da su punoljetni (dakle, kockanje im je zakonom dozvoljeno), no ujedno su i u obra-

zovnom procesu zbog čega najčešće ne zarađuju, nisu u radnom odnosu, nemaju zasnovane obitelji, ne žive samostalno te vrlo često ovise o svojim roditeljima. Stoga su negativne posljedice njihovog kockanja specifične, razlikuju se od štetnih posljedica kockanja ostalih odraslih osoba, a najčešće se manifestiraju kroz narušeni akademski uspjeh, gubitak novca namijenjenog za studiranje, narušene odnose s roditeljima, propuštanje predavanja kako bi se kockalo i slično (Stinchfield, Hanson i Olson, 2006.). U tom smislu, možemo reći da su studenti specifična skupina između adolescenata i odraslih, financijski neovisnih osoba, što je vrlo važno uzeti u obzir u istraživanju i razumijevanju njihovog kockanja i razvoja problema povezanih s kockanjem.

Za većinu studenata kockanje je povremeni način zabave, te njihovo sudjelovanje u igrama na sreću možemo nazvati društvenim kockanjem. Međutim, kao i kod svih drugih osoba, takvo ponašanje kod jednog dijela mladih dovodi do razvoja ozbiljnijih problema u svakodnevnom psihosocijalnom funkcioniranju koje se očituje na cjelokupnom spektru kognitivnog, emocionalnog, interpersonalnog, društvenog i financijskog funkcioniranja. U prilog tome govore rezultati inozemnih i domaćih prevalencijskih istraživanja koja kontinuirano potvrđuju da upravo mladi čine skupinu u kojoj su stope problematičnog kockanja najviše (Shaffer, Hall i Vanderbilt, 1997.; Korn, 2000.; Glavak-Tkalić i Miletić, 2012.).

U istraživanjima rizičnih ponašanja, a posebno pri istraživanju ovisničkih ponašanja (primjerice, kada se mjeri prevalencija konzumiranja psihoaktivnih tvari) uobičajeno je koristiti više mjera prevalencije. Naime, podatak o prevalenciji koji nema ograničeni vremenski okvir malo je koristan u ovakvim istraživanjima. Stoga istraživački nacrti najčešće koriste 3 mjere prevalencije: (1) životna prevalencija (eng. *life-time prevalence*) i (2) nedavna prevalencija (eng. *recent prevalence*) koja se uglavnom dijeli na razdoblje od prošle godine (eng. *past-year prevalence*) i razdoblje od prošlog mjeseca (eng. *past-month prevalence*) (Wu i sur., 2003.). Neka istraživanja koriste i mjeru prevalencije za razdoblja od posljednja tri mjeseca.

Meta-analizom prevalencijskih studija kockanja Shaffera, Halla i Vanderbilta (1997.) utvrđena je životna prevalencija problematičnog kockanja adolescenata od 3,9%, studenata 4,7%, a odraslih osoba tek 1,6%. Kada su u obzir uzeli razdoblje od prošle godine, prosječni postotak mladih s razvijenim problemima vezanim uz kockanje iznosio je 5,8%, a odraslih 1,1%. Spoznaje ovih meta-analiza koreliraju i s nizom istraživanja manjeg razmjera (Govoni, Rupcich i Frisch, 1996.; Gupta i Derovensky, 1998.; Poulin, 2000.). Usmjerimo li se ciljano na problematično kockanje upravo skupine studenata, rezultati su jednako zabrinjavajući. Primjerice, Engwall, Hunter i Steinberg (2004.) utvrdili su na uzorku od 1 350 studenata da kriterije za problematično kockanje zadovoljava 4% djevojaka i čak 18% mladića, te da takvi studenti u većoj mjeri konzumiraju i različita sredstva ovisnosti (alkohol, cigarete i

marihuanu) te imaju problema s pretilošću. Zanimljivo, u posebno velikom riziku za razvoj problema su studenti koji se profesionalno bave sportom (Engwall, Hunter i Steinberg, 2004.; Sullivan Kerber, 2005.). Nadalje, Shaffer i Hall (2001.) proveli su metaanalizu studija kockanja studenata u kojoj su utvrdili da prosječno 5,6% studenata kocka na razini u kojoj im ono narušava psihosocijalno funkcioniranje. U prilog popularnosti ovakvih aktivnosti među studentima govore i pokazatelji o vrstama i učestalosti participiranja u različitim igrama na sreću. Tako je, prema studiji LaBrie i suradnika (2003.) provedenoj na uzorku od čak 10 765 studenata, njih 42,4% kockalo u protekloj akademskoj godini, a 2,6% kocka jednom tjedno ili češće. Što se tiče vrsta igara, očekivano su najzastupljenije lutrijske igre, koje je barem jednom igralo 80% studenata (Browne i Browne, 2001.), a potom slijedi sportsko klađenje kod kojeg je životna prevalencija 97% za mladiće i 91% za djevojke (Oster i Knapp, 1998.).

Što se tiče kockanja mladih u Hrvatskoj, istraživanja također potvrđuju veliku zastupljenost ovog rizičnog ponašanja. Pejnović Franelić (2013.) je na uzorku od 1 939 studenata prve godine sveučilišnih studija u Zagrebu utvrdila da 55,5% studenata kocka i/ili kladi se, a na razini rizičnog i problematičnog kockanja je čak 9,5% studenata. U istraživanju kockanja srednjoškolaca u četiri najveća hrvatska grada, a provedenom na reprezentativnom uzorku, utvrđeno je kako su upravo sportske kladionice najzastupljenija aktivnost kockanja u svim dobnim skupinama, a iskustvo sportskog klađenja ima čak 42% srednjoškolaca (Dodig, 2013a.) od čega se njih čak 19% na sportske rezultate kladi redovito, tj. jednom tjedno ili češće. Nadalje, kada se izdvoje samo mladići (N=915), udio onih koji se kladi redovito poraste na čak 37,4%. S obzirom da je riječ o srednjoškolcima, ovaj podatak posebno zabrinjava, posebno uzmemo li u obzir da udio, kada se izdvoje samo oni koji su u vrijeme provedbe istraživanja bili maloljetni, ne opada i iznosi čak 36,6% (Dodig i sur., 2013.). Glavak Tkalić i Miletić (2012.) utvrdili su na uzorku opće populacije Republike Hrvatske da je kladioničke igre u posljednjih mjesec dana igralo 13,9% ispitanika. Ovdje je važno napomenuti da su sportske kladionice u oba istraživanja druga najzastupljenija aktivnost kockanja, odmah iza vrlo popularnih lutrijskih igara.

Kako je kockanje kod mladih u Hrvatskoj prisutno, postavlja se logično pitanje koji čimbenici tome doprinose. Znamo da etiologija kockarskog ponašanja uključuje interakciju bioloških i psihosocijalnih čimbenika, čimbenika javne politike, ekonomskih čimbenika, čimbenika zajednice, socijalnih normi, zakonske regulative, te uključenosti medija u podržavanju pozitivne slike o kockanju (Dodig, 2013a.; Messerlian, Derevensky i Gupta, 2005.; Blaszczynski i Nower, 2002.; Sharpe, 2002.). Brojni autori (Derevensky, Gupta i Della Cioppa, 1996.; Winters, Stinchfield i Fulkerson, 1993.; Stinchfield i Winters, 1998.) kao značajne rizične čimbenike najče-

šće navode rani početak uključivanja u kockanje, muški rod, prisutnost depresije, specifična obilježja ličnosti, razmišljanja i ponašanja, uključenost u druga ovisnička ponašanja i povijest delinkventnog ponašanja.

Vrlo malo istraživanja pokušalo je odgovoriti na pitanje što mlade ljude motivira za uključivanje u aktivnosti kockanja, kao i što ih zadržava u tim aktivnostima. Ovakva su istraživanja važna kako bismo mogli razlikovati društvene od problematičnih igrača, ali i za razumijevanje etiologije narušenog psihosocijalnog funkcioniranja, kao i planiranje preventivnih i tretmanskih intervencija. Istraživanje Burgera, Dahlgrena i MacDonalda (2006.) na uzorku od 152 studenta ($M=76$, $\bar{Z}=76$) pokazalo je da studenti s višim rezultatima u području kompetitivnosti imaju višu i intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju za kockanjem, pri čemu postoje i određene rodne razlike na način da su mladići više intrinzično motivirani. Logično, postavlja se pitanje je li snažniji rizični čimbenik za razvoj problematičnog kockanja intrinzična ili ekstrinzična motivacija. Odgovor na to pitanje nude Chantal i Valleran (1995., prema Burger, Dahlgren i MacDonald, 2006.) prema kojima je vjerojatnije da će osobe koje u većoj mjeri kockaju zbog zabave i uzbuđenja (intrinzična motivacija), kockati više od onih koje kockaju isključivo zbog financijskog dobitka (ekstrinzična motivacija). Neighbors i suradnici (2002.) utvrdili su da je studentima glavni motiv novac, a potom slijede zabava, druženje, uzbuđenje i dosada, s time da je čak 40% studenata kao glavni motiv navelo upravo financijsku dobit. Gupta i Derevensky (1998.) utvrdili su kako su mladima iz svih kategorija rizičnosti najčešći razlozi za uključivanje u kockanje zabava, uzbuđenje i novac. No, mladi iz skupine problematičnih i patoloških kockara razlikuju se u odnosu na društvene kockare na način da su im izraženiji motivi i bijeg od problema, nošenje s depresijom i usamljenošću, opuštanje i socijalizacija, što je opet u skladu i sa suvremenim teorijskim modelima koji objašnjavaju razvoj i održavanje problematičnog kockanja. Stoga autori navode da su u većem riziku upravo oni pojedinci kojima je kockanje način nošenja s problemima i negativnim emocijama (Blaszczynski i Nower, 2002.; Sharpe, 2002.).

Uzimajući u obzir paradoksalnu prirodu igara na sreću, uloga kognicija u razvoju problematičnog kockanja intenzivno se istražuje. Postoje tri vrste kognitivnih distorzija koje su identificirane kod osoba uključenih u kockarske aktivnosti (Ladouceur, 2004a.):

- 1) pogrešna percepcija nezavisnosti događaja (neprihvatanje i nerazumijevanje slučajnosti) čiji je najbolji primjer »kockarska pogreška«, odnosno uvjerenje da je nakon serije gubitaka veća vjerojatnost da će se dogoditi dobitak (Ladouceur, 2004b.)

- 2) iluzija kontrole koju karakterizira pripisivanje ishoda igre vlastitim postupcima (primjerice korištenje određene strategije) te

3) praznovjerje, odnosno sklonost uvjerenju da određena ponašanja nezavisna od kockanja (primjerice nošenje sretne majice) utječu na ishod igre (Ladouceur i sur., 2002., prema Miller i Currie, 2008.).

Moore i Ohtsuka (1999.) proveli su istraživanje s ciljem utvrđivanja povezanosti između iluzije kontrole i unutarnjeg lokusa kontrole s rizičnosti kockanja. Na uzorku od 1 017 mladih u dobi od 14 do 25 godina pronašli su snažnu povezanost između iracionalnih uvjerenja i problematičnog kockanja. Mladi koji zadovoljavaju kriterije za problematično kockanje vjeruju da će im kockanje donijeti zaradu, vjeruju u mogućnost upravljanja rezultatom, te da mogu pobijediti sustav. Iako je većina znanstvenika složna da kognitivne distorzije igraju važnu ulogu u razvoju i održavanju problematičnog kockanja, neka istraživanja govore u prilog tome da se ne može sasvim jednoznačno gledati na povezanost kognicija i kockanja. Prije svega se to odnosi na statističko znanje, odnosno razumijevanje vjerojatnosti dobitka. Istraživanjem u kojem je sudjelovalo 926 australskih adolescenata ($M_{\text{dob}}=14,5$) utvrđeno je da učenici koji zadovoljavaju kriterije za problematično kockanje imaju više iracionalnih uvjerenja, skloniji su većoj iluziji kontrole, te vjeruju da je kockanje isplativa aktivnost. Međutim, razlike u znanju o vjerojatnosti s obzirom na različite razine rizičnosti nisu utvrđene (Delfabbro, Lahn i Grabosky, 2006.). Autori ovakve rezultate nastoje objasniti teorijom »dvostrukog prebacivanja« (Sevigny i Ladouceur, 2004., prema Delfabbro, Lahn i Grabosky, 2006.) prema kojoj kockari prije same aktivnosti ne odskaču s obzirom na kognitivne distorzije, tijekom kockanja one dolaze više do izražaja, da bi nakon kockanja ponovno imali racionalnu percepciju kockanja.

Prilikom određivanja značaja rezultata u području motivacije i kognitivnih distorzija potreban je dodatan oprez budući da je ono metodološki izazovno. Naime, postavlja se pitanje je li uopće moguće anketnim upitnikom pravilno i točno izmjeriti kognitivne procese koji su najčešće automatski, osoba ih nije svjesna, podložni su promjenama tijekom aktivnosti i slično. Za pretpostaviti je da bi eksperimentalni pristup mogao pružiti kvalitetnije rezultate u ovom području, kao što je to primjerice »govori na glas« paradigma (Ladouceur i Gabourney, 1989., prema Sharpe, 2002.) u kojoj se od ispitanika traži da tijekom kockanja naglas govore misli koje ih okupiraju, te ih istraživač potom podijeli u dvije skupine, racionalne i iracionalne misli. No, svakako je ovo područje vrijedno istražiti budućim znanstvenim istraživanjima.

To nas dovodi do važnosti iskustva i ponašanja tijekom kockanja, pri čemu se iskustvo dobitka, kao osnovnog očekivanja od uključivanja u igre na sreću, zatim nastavljanje kockanja prilikom dobitka, ali i nastavljanje nakon serije gubitaka stavlja u prvi plan. Mnoga istraživanja potvrđuju važnu ulogu iskustva velikog dobitka za razvoj daljnjih psihosocijalnih problema, posebno ukoliko se on dogodi u

ranog životnoj dobi (Turner, Zangeneh i Littman-Sharp, 2006.). Ponašanje prilikom kockanja, koje se u pravilu odnosi na nastavak kockanja zbog dobitka, te lov gubitaka (eng. *chasing losses*) također je važan element u razvoju problema. Lov gubitaka jedan je od najznačajnijih koraka u razvoju problema vezanih uz kockanje (Lesieur, 1979., prema Breen i Zuckerman, 1999.). Definiramo ga kao nastavak kockanja, uz povećanje uloga, a nakon niza gubitaka (Dickerson, 1993., prema Breen i Zuckerman, 1999.). Uz to, što se više novca izgubi, »lov« postaje intenzivniji. Riječ je o ponašanju koje je sveprisutno među problematičnim kockarima, te je malo vjerojatno da bi osoba mogla razviti kompleksne privatne, ekonomske i socijalne probleme karakteristične za problematično kockanje bez uporne potjere gubitaka (Breen i Zuckerman, 1999.).

Imajući u vidu popularnost sportskog klađenja kod mladih (pogotovo u Hrvatskoj), kao i rezultate istraživanja koja upućuju na značaj osobnih i ponašajnih/iskustvenih varijabli u objašnjavanju učestalosti kockanja/klađenja, u ovom istraživanju su postavljena dva cilja. Prvi je cilj provjeriti u kojoj se mjeri studenti Zagrebačkog sveučilišta klade na sportske rezultate te postoje li rodne razlike u tome. Temeljem dosadašnjih istraživanja u Hrvatskoj (Dodig, 2013a.; Dodig i sur., 2013.; Glavak-Tkalić i Miletić, 2012.; Pejnović Franelić, 2013.), možemo očekivati da je sportsko klađenje jedan od najučestalijih oblika kockanja, u odnosu na frekvenciju uključivanja u druge igre na sreću, te da se studenti klade češće od studentica. Također očekujemo da je učestalost sportskog klađenja pozitivno povezana s učestalijim uključivanjem u druge oblike igara na sreću, pogotovo kod studenata muškog roda, budući da kod njih očekujemo intenzivniju uključenost u igre na sreću. Drugi je cilj provjeriti doprinose li uvjerenja o kockanju, motivacija za kockanjem te iskustva koja osoba ima u igrama na sreću učestalijem sportskom klađenju studenata. U odnosu na ovaj cilj, a sukladno ranije prikazanim rezultatima istraživanja, očekujemo da učestalijem sportskom klađenju doprinose iskrivljena uvjerenja o kockanju, izraženija motivacija, učestalije igranje drugih igara, subjektivna percepcija dobitka velikog iznosa novca te ustrajanje u kockanju uslijed dobitka.

METODOLOGIJA

Uzorak sudionika

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 254 studenta Sveučilišta u Zagrebu ($M=147$; $\bar{Z}=107$). U istraživanje su bili uključeni studenti i studentice s pet fakulteta: (1) Kineziološki fakultet, (2) Hrvatski studiji, (3) Veterinarski fakultet, (4) Rudarsko-geološko-naftni fakultet te (5) Fakultet elektrotehnike i računarstva. Prvi

istraživački cilj prevalencijske je prirode, stoga je statistička analiza provedena na cjelokupnom uzorku sudionika. Kako je drugi istraživački cilj usmjeren na istraživanje doprinosa osobnih i ponašajnih/iskustvenih varijabli u objašnjavanju učestalosti sportskog klađenja, analiza je provedena samo na subuzorku studenata koji su barem jedanput u životu igrali neku igru na sreću (budući da oni koji nemaju iskustvo kockanja nisu ispunjavali neke dijelove upitnika). U tablici 1. prikazane su osnovne informacije o sudionicima.

Tablica 1. Osnovne informacije o uzorku sudionika istraživanja s obzirom na iskustvo kockanja

	Svi studenti - sudionici istraživanja N=254		Studenti koji su barem jedanput u životu kockali N=209	
	Muškarci	Žene	Muškarci	Žene
Rod	147 (57,9%)	107 (42,1%)	128 (61,2%)	81 (38,8%)
Dob	Min=19 Max=27 M=21,43 SD=1,37		Min=19 Max=27 M=21,44 SD=1,38	
Kineziološki fakultet	54 (21,3%)		50 (23,9%)	
Hrvatski studiji	59 (23,2%)		47 (22,5%)	
Verenarski fakultet	66 (26,0%)		49 (23,4%)	
Rudarsko-geološko-naftni fakultet	23 (9,1%)		21 (10,0%)	
Fakultet elektrotehnike i računarstva	52 (20,5%)		42 (20,1%)	

Iz tablice 1. vidljivo je kako se 45 studenata, odnosno njih 17,7% nikada u životu nije kockalo. Drugim riječima, 82,3% studenata ima iskustvo barem jednog igranja igara na sreću, što odgovara i rezultatima dobivenim na uzorku hrvatskih srednjoškolaca (Ricijaš i sur., 2011.). Raspon dobi kreće se od 19 do 27 godina. Prosječna dob svih sudionika je 21,42 godine ($SD_{dob}=1,37$), a sudionika koji su barem jedanput u životu kockali 21,44 godine ($SD_{dob}=1,38$), te između njih nema razlike ($t=-0,485$; $p>0,05$). U odnosu na rodnu zastupljenost, u uzorku sudionika koji su barem jedanput u životu kockali nešto su više zastupljeni muškarci (61,2%), u odnosu na žene (38,8%) ($\chi^2=5,495$; $p<0,05$).

Uzorak je prigodan i prema odabiru fakulteta i prema odabiru godina studija, dok se posebna pozornost posvetila osiguravanju podjednake rodne zastupljenosti među sudionicima istraživanja.

Instrumentarij

S ciljem odgovora na istraživačke probleme ovog rada, korištena je baterija koja se sastoji od nekoliko instrumenata¹.

Upitnikom o osnovnim sociodemografskim obilježjima prikupili smo temeljne podatke o sudionicima istraživanja kao što su rod, dob, fakultet, godina studija i slično. Uključivanje i učestalost kockarskih aktivnosti zagrebačkih studenata ispitivali smo Upitnikom aktivnosti kockanja koji sadrži pitanja o vrstama i učestalosti igranja određenih igara na sreću. Uključeno je 6 ključnih igara na sreću (sportsko klađenje, loto, jednokratne srećke, igre na automatima, rulet, klađenje na virtualne utrke). Zadatak sudionika bio je da za svaku igru na sreću označe jesu li je ikada u životu igrali (*da/ne*) te, ukoliko jesu, koliko često to čine (*jednom godišnje ili manje od toga; otprilike jednom mjesečno; otprilike jednom tjedno; nekoliko puta tjedno; svakodnevno*). Ček-lista motivacije za kockanje (Ricijaš i sur., 2011.) konstruirana je ciljano za potrebe navedenog projekta te se temelji na kliničkom iskustvu i skali *Gambling Motivation Scale* (Chantal, Vallerandi i Vallieres, 1994.). Na pitanja o motivaciji (*Zbog čega kockaš ili kladiš se?*) odgovarali su oni sudionici istraživanja koji su barem jednom u životu kockali ili kladili se. Navedeno je deset motiva za kockanje (npr. *»Radi zabave/uzbuđenja«; »Kako bih se osjećala/o bolje« ili »Zbog zarade«*), a svaki se motiv promatra kao zasebna varijabla, pri čemu su studenti odgovarali na ljestvici od pet stupnjeva (od *1-nikada zbog toga* do *5-uvijek zbog toga*).

S ciljem provjere izraženosti iracionalnih uvjerenja povezanih s kockanjem primjenjena je Skala uvjerenja o kockanju (Ricijaš i sur., 2011.; Dodig, 2013a.), te su svi sudionici trebali izraziti svoje mišljenje o navedenim tvrdnjama. Skala se sastoji od ukupno 18 tvrdnji koje se raspoređuju u dva faktora: (F1) praznovjerie i netočno poimanje vjerojatnosti i (F2) iluzija kontrole. Zadatak sudionika je da na ljestvici od pet stupnjeva (od *1-uopće se ne slažem* do *5-u potpunosti se slažem*) izraze svoje slaganje s pojedinom tvrdnjom. Primjer čestice za faktor praznovjerie/netočno poimanje vjerojatnosti je *»Veća je vjerojatnost da će osoba pobijediti u kockanju ako koristi svoje sretne brojeve«*, a za iluziju kontrole *»Za zaraditi novac kockanjem potrebno je imati dobar sistem igre«*. Tvrdnje se prema faktorima raspodjeljuju kao i u istraživanju provedenom na uzorku hrvatskih srednjoškolaca, te je dobiveno istovjetno dvofaktorsko rješenje. Cronbachov alfa koeficijent pouzdanosti za faktor praznovjerie i netočno poimanje vjerojatnosti iznosi $\alpha=0,918$ (u odnosu na $\alpha=0,800$ za srednjoškolce), za faktor iluzija kontrole $\alpha=0,781$ (u odnosu na $\alpha=0,740$ za sred-

¹ Ovo je istraživanje sastavni dio znanstvenog projekta pod nazivom *»Kockanje mladih u Hrvatskoj«* koje se provodi na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a čiji je voditelj doc.dr.sc. Neven Ricijaš.

njoškolce), dok Skala objašnjava ukupno 44,6% varijance (u odnosu na 40,4% kod srednjoškolaca) (Dodig, 2013a.).

S obzirom da je jedan od ciljeva rada istražiti i doprinos određenih ponašanja prilikom kockanja u objašnjenju učestalosti sportskog klađenja, studente smo pitali i »Koliko si puta kockanjem/klađenjem dobio velik iznos novca?« (od 1-nikada do 5-puno puta) te »Kada dobijem veći iznos novca kockanjem/klađenjem, to me potiče na daljnje kockanje.« (od 1-uopće nije točno za mene do 5-u potpunosti je točno za mene).

Postupak provedbe istraživanja

Primjena instrumentarija trajala je od travnja do svibnja 2013. godine, a korištena je metoda samoiskaza po principu »papir-olovka«. Studenti su bili upoznati s osnovnim ciljem istraživanja, dali su usmeni pristanak za sudjelovanje, te su mogli odustati u bilo kojem trenutku. Ispunjavanje anketnog upitnika bilo je anonimno, a trajalo je oko 30 minuta.

REZULTATI I RASPRAVA

Deskriptivni podaci za sve varijable uključene u istraživanje prikazani su u tablici 2. Iz prikazanih rezultata uočavamo kako su prosječne vrijednosti gotovo svih varijabli u istraživanju relativno niske u odnosu na teorijski raspon, što je očekivano i uobičajeno u istraživanjima rizičnog ponašanja koja uglavnom nemaju normalnu distribuciju. Međutim, istovremeno možemo uočiti kako gotovo sve mjerene varijable postižu svoj maksimalni teorijski raspon. Od aktivnosti kockanja, samo sportsko klađenje postiže teorijski raspon do 5=*gotovo svakodnevno*, dok je učestalost ostalih igara zastupljena s najviše 3=*otprilike jedanput tjedno* (loto i klađenje na virtualne utrke) i 4=*nekoliko puta tjedno* (jednokratne srećke, automati i rulet). Varijable vezane uz motive, te iskustvo velikog dobitka novca, kao i poticaj za nastavkom kockanja zbog velikog dobitka postižu cijeli teorijski raspon.

Tablica 2. Deskriptivna statistika varijabli korištenih u istraživanju (N=254)

Varijable	M	SD	Min	Max	Teorijski raspon
Učestalost sportskog klađenja	0,99	1,31	0	5	0-5
Učestalost igranja lota	0,51	0,69	0	3	0-5
Učestalost igranja jednokratnih srećki	0,54	0,68	0	4	0-5
Učestalost igranja na automatima	0,35	0,67	0	4	0-5
Učestalost igranja ruleta	0,17	0,70	0	4	0-5
Učestalost klađenja na virtualne utrke	0,17	0,51	0	3	0-5
Iluzija kontrole	2,47	0,84	1,00	4,40	1-5
Praznovjerje/netočno poimanje vjerojatnosti	1,63	0,60	1,00	3,50	1-5
Motiv – Jer me to opušta	1,33	0,60	1	4	1-4
Motiv – Da budem što bolji u kockanju	1,21	0,63	1	4	1-4
Motiv – Kako bih se osjećao bolje	1,22	0,69	1	4	1-4
Motiv – Zarada	2,34	1,14	1	4	1-4
Prosječna učestalost kockanja	0,31	0,34	0,0	2,43	0-5
Iskustvo dobitka velikog iznosa	1,62	0,84	1	4	1-4
Poticaž za kockanjem uslijed velikog dobitka	1,85	1,09	1	5	1-5

Sportsko klađenje studenata

Prevalencija sportskog klađenja zagrebačkih studenata prikazana je u tablici 3. Uočavamo da se 51,2% studenata nikada nije kladilo na sportske rezultate. Međutim, usmjerimo li se na rodnu distribuciju odgovora, uočavamo da se 80% studentica nije nikada kladilo, dok je kod studenata taj udio tek 30%. Već ovakav rezultat implicira značajne rodne razlike, koje su i potvrđene Mann-Whitneyevim U-testom koji je, kao neparametrijska metoda, korišten zbog ordinalne skale mjerenja učestalosti kockanja, kao i nepravilne distribucije rezultata. Rezultati u tablici 4. pokazuju kako se studenti klade značajno češće od studentica ($p < 0,001$), a efekt te razlike je velik ($r = 0,53$). Isti trend potvrđuju i druga domaća istraživanja. Na uzorku hrvatskih srednjoškolaca utvrđeno je da mladići značajno češće igraju sve igre na sreću, izuzev lutrijskih igara (Dodig, 2013a.), dok rezultati na uzorku studenata pokazuju da se studenti kockaju i klade značajno češće od studentica (Pejnović Franelić, 2013.). Ovakvi su nalazi u skladu i s inozemnim spoznajama koje kontinuirano i bez iznimke potvrđuju da mladići kockaju intenzivnije, uslijed čega su i u većem riziku za razvoj psihosocijalnih problema povezanih s kockanjem (Desai i sur., 2005.; National Research Council, 1999.).

Nedvojbeno je kako pod redovitim uključivanjem u igre na sreću možemo smatrati učestalost od jednom tjedno ili češće od toga, a rezultati ovog istraživanja pokazuju kako se četvrtina studenata (njih oko 26%), u odnosu na 0% studentica, u toj mjeri (dakle, redovito) kladi na sportske rezultate. Ovakav nalaz ne iznenađuje uzmemo li u obzir da je sličan trend zabilježen i među srednjoškolicima iz četiri hrvatska regionalna središta (Zagreb, Osijek, Rijeka i Split) kod kojih se na sportske rezultate redovito kladi između 17% i 24,6% učenika, pri čemu tu skupinu u većoj mjeri čine mladići (Dodig, 2013a.). Sličan je trend i u manjim sredinama, te je tako istraživanjima utvrđeno da se u Koprivnici redovito kladi 30% mladića i 2,7% djevojaka (Matina, 2013.), a u Slavonskom Brodu čak 36% mladića i 2,6% djevojaka (Vučkić, 2013.). Ovakvi nam rezultati govore u prilog prihvaćenosti sportskog klađenja u okviru svakodnevnih životnih aktivnosti, zabave i razonode u našoj zemlji, što je neposredno povezano i s dostupnošću ove aktivnosti kockanja.

Tablica 3. Frekvencije odgovora o učestalosti sportskog klađenja studenata (N=254)

kladenje		Nikada	Jednom godišnje ili manje od toga	Otprilike jedanput mjesečno	Otprilike jedanput tjedno	Nekoliko puta tjedno	Gotovo svakodnevno
Cijeli uzorak (N=254)	%	51,2	22,8	11,0	8,3	4,3	2,4
	N	130	58	28	21	11	6
Studenti (N=147)	%	30,6	25,9	17,7	14,3	7,5	4,1
	N	45	38	26	21	11	6
Studentice (N=107)	%	79,4	18,7	1,9	0,0	0,0	0,0
	N	85	20	2	0	0	0

Tablica 4. Razlike u učestalosti sportskog klađenja između studenata i studentica (Mann-Whitneyev U test; N=254)

Spol	Srednji rang	MW U	p	r (veličina efekta)
M	157,98	3384,50	<0,001	0,53
Ž	85,63			

M – muški rod, Ž – ženski rod, MW U – rezultat Mann-Whitneyevog testa, r – efekt razlika

Učestalost sportskog klađenja u odnosu na učestalost igranja drugih igara na sreću provjerili smo Wilcoxonovim testom ranga odvojeno za studente i studentice, zbog značajne rodne razlike u samoj učestalosti sportskog klađenja (Tablica 5.).

Rezultati pokazuju kako je sportsko klađenje studenata značajno učestalije u odnosu na sve druge aktivnosti kockanja, pri čemu je zanimljivo da su efekti razlika najveći u odnosu na igre na automatima i klađenje na virtualne utrke (veličina efekta $r_{\text{aut}}=0,60$; $r_{\text{virt.}}=0,70$). Naime, klađenje na virtualne utrke povezano je jednim dijelom upravo sa sportskim klađenjem budući da dijele slična obilježja (klađenje) te se može igrati u istim prostorima (Ricijaš i sur., 2011.), dok s druge strane »virtualnost« utrke ima puno sličnosti s igrama na automatima – također dijele iste prostore, klađenje se ne odnosi na realan, već na virtualan događaj (kao i kod igara na automatima), osoba se kladi na mašini (računalu), a igra nije povezana sa sportom već nekim zamišljenim (virtualnim), računalno i logaritamski definiranim ishodom. Činjenicu da je sportsko klađenje puno zastupljenije od klađenja na virtualne utrke možemo interpretirati sljedećim pretpostavkama. S jedne strane, moguće je da studente više zanima i motiviraniji su kladiti se na realne sportske događaje budući da je ono povezano s pozitivnim i poželjnim aktivnostima kao što su praćenje sporta i sportskih natjecanja, te sportskim navijanjem, što također doprinosi intenzitetu sudjelovanja. Zatim, za pretpostaviti je da je intenzivno klađenje na virtualne utrke više karakteristično upravo za mlade koji već zadovoljavaju određene kriterije problematičnog kockanja, budući da oni često generaliziraju kockarsko ponašanje te se učestalo uključuju u druge igre na sreću kao dio općeg obrasca kockarskog ponašanja. Međutim, ne smijemo zanemariti niti promotivne aspekte igara na sreću, tj. vrlo snažno oglašavanje sportskog klađenja u medijima. Uz to, prisutna je i sve veća dostupnost sportskog klađenja koja se nudi kroz suvremeni multimedijalni prostor. Napretkom tehnologije, proširen je raspon modaliteta sportskog klađenja (putem interneta na računalu ili aplikacija na tabletima i »pametnim« telefonima), što ovu aktivnost čini dostupnom u bilo koje vrijeme i iz bilo kojeg prostora.

Kod djevojaka klađenje na sportske rezultate nije učestalije od sudjelovanja u drugim igrama na sreću. Naprotiv, igranje lutrijskih igara (jednokratne sreće i loto listići) učestaliji je modalitet kockanja ($p<0,001$; $r_{\text{loto}}=0,37$; $r_{\text{srećke}}=0,52$), dok je učestalost klađenja jednako zastupljena kao i kockanje na automatima ($p>0,05$). Tu je važno napomenuti da učestalost igranja različitih igara na sreću (posebno onih izraženijeg adiktivnog potencijala kao što su sportske kladionice i automati) kod djevojaka nije toliko izražena kao kod mladića. Lutrijske igre koje su kod studentica najučestalije generalno se smatraju manje rizičnim za razvoj problema. Također, riječ je o igrama koje su i kod djevojaka i kod mladića među najzastupljenijima što, pak, možemo pripisati prirodi tih igara i većoj izloženosti mladih upravo tom tipu igara na sreću.

Tablica 5. Razlike u učestalosti sportskog klađenja studenata u odnosu na učestalost igranja drugih aktivnosti kockanja - prikazano odvojeno prema rodu (Wilcoxonov test ranga)

	Vrsta kockanja	M	SD	Srednji rang	Z	p	r (veličina efekta)
S t u d e n t i (N=147)	Sportsko klađenje	1,69	0,46				
	Loto	1,39	0,49	35,5	-5,259 ^a	<0,001	0,43
	Jednokratne srećke	1,38	0,49	35,5	-5,498 ^a	<0,001	0,45
	Igre na automati- ma	1,29	0,45	35,5	-7,171 ^a	<0,001	0,60
	Rulet	1,34	0,48	32,5	-6,500 ^a	<0,001	0,53
	Virtualne utrke	1,20	0,40	36,5	-8,485 ^a	<0,001	0,70
Studentice (N=107)	Sportsko klađenje	1,21	0,41				
	Loto	1,45	0,50	23,5	-3,833 ^b	<0,001	0,37
	Jednokratne srećke	1,55	0,50	24,0	-5,397 ^b	<0,001	0,52
	Igre na automati- ma	1,23	0,43	14,0	-0,577 ^b	>0,05	0,05
	Rulet	1,09	0,29	13,5	-2,353 ^a	<0,05	0,22
	Virtualne utrke	1,02	0,14	12,5	-4,082 ^a	<0,001	0,39

Z=Z-vrijednost, a=Z-vrijednost temeljem negativnog ranga; b=z-vrijednost temeljem pozitivnog ranga; r= veličina efekta

U odnosu na dobivene rezultate, potvrdilo se očekivanje kako je sportsko klađenje najučestaliji oblik kockanja studenata, te da se studenti češće klade od studentica. Pri tome smo očekivali da je sportsko klađenje najučestaliji oblik kockanja i kod studentica, međutim dobiveni rezultati pokazuju kako su lutrijske igre ipak učestalije.

Kako su igre na sreću aktivnosti koje na tržištu imaju široki raspon modaliteta prilagođenih igračima i njihovim potrebama, za pretpostaviti je da je intenzivnije uključivanje u jednu kockarsku aktivnosti obilježeno intenzivnijim igranjem i drugih igara, što potvrđuju i istraživanja (Ricijaš i sur., 2013.). Stoga nas je zanimalo je li i među zagrebačkim studentima učestalije sportsko klađenje povezano s učestalijim igranjem drugih igara (što smo također provjerili odvojeno za studente i studentice). Rezultati Spearmanovog koeficijenta korelacije (Tablica 6.) potvrđuju kako je kod studenata sportsko klađenje povezano s učestalijim igranjem igara na automatima ($r=0,423$; $p<0,001$), igranjem ruleta ($r=0,396$; $p<0,001$), te klađenjem na virtualne utrke ($r=0,373$; $p<0,001$), dok je kod studentica ono povezano s učestalijim igranjem jednokratnih srećki ($r=0,312$; $p<0,001$) i igrama na automatima ($r=0,294$; $p<0,01$). Ovim rezultatom potvrdili smo naša očekivanja.

Tablica 6. Povezanost učestalosti sportskog klađenja studenata s učestalosti drugih aktivnosti kockanja – prikazano odvojeno prema rodu (Spearmanov koeficijent korelacije)

Učestalost sportskog klađenja	Studenti (N=147)		Studentice (N=107)	
	r	p	r	p
Učestalost igranja loto listića	0,155	>0,05	0,163	>0,05
Učestalost igranja jednokratnih srećki	0,250	<0,01	0,312	<0,001
Učestalost igranja igara na automatima	0,423	<0,001	0,294	<0,01
Učestalost igranja ruleta	0,396	<0,001	0,091	>0,05
Učestalost klađenja na virtualne utrke	0,373	<0,001	-0,049	>0,05

Činjenica da učestalost sportskog klađenja nije povezana s učestalosti igranja loto listića ne iznenađuje, budući da je ova vrsta igre svojim obilježjima i modalitetom igranja manje atraktivna za intenzivno uključivanje (pogotovo za mlade). Za njih je specifično da je vrijeme koje prođe od plaćanja uloga do saznavanja rezultata dulje, što dovodi do zaključka kako je teže zadržati potrebnu razinu uzbuđenja i neizvjesnosti. Također, radi se o relativno malim novčanim ulozima, a zbog navedenog modaliteta manja je vjerojatnost da će osoba neposredno nakon saznavanja rezultata ponovno pokušati osvojiti dobitak, a posljedično i da je manji rizik za razvoj problema povezanih s kockanjem, što je nekim istraživanjima i potvrđeno (DeFuentes-Merillas, 2003.). Tako se adiktivni potencijal tog tipa igara često zanemaruje, a drugih igara naglašava. Primjerice, igre na automatima često zovu »crackom i kokainom kockanja« aludirajući na visoku rizičnost tih igara (Dowling, Smith i Trang, 2005.). No, novija istraživanja sugeriraju da niti lutrijske igre ne smiju biti zanemarivane i olako shvaćane, posebno kad je riječ o mladima. Griffiths (2002.) u kontekstu jednokratnih srećki navodi da kombinacija efekta uvjetovanja, brze frekvencije događaja, kratkih intervala isplate i psihološke nagrade sa činjenicom da za takve igre uopće nije potrebna vještina dovodi do njihovog adiktivnog potencijala, te ih čak naziva i »papirnatim automatima«. Nadalje, zbog društvene prihvaćenosti i široke rasprostranjenosti lutrijskih igara, često i djeca (u vrlo ranoj dobi) imaju iskustvo igranja što može biti svojevrsni »ulaz« u kasnije sudjelovanje i u drugim igrama, posebno uzmemo li u obzir da je jedan od najsnažnijih rizičnih čimbenika za razvoj problema upravo rano iskustvo igranja (i dobitka) (Volberg i sur., 2001.). Također, važno je spomenuti da se napretkom tehnologije i globalizacijom tržišta danas može sudjelovati u lutrijskim igrama diljem svijeta, što ovu aktivnost opet čini vrlo dostupnom, te skraćuje i vrijeme između uplata.

Iako je klađenje na sportske rezultate naizgled slično lutrijskim igrama jer je temeljna pretpostavka da se osoba kladi na neki sportski događaj i čeka njegov rezultat gledajući sportski događaj sa značajnim vremenskim odmakom, to u stvarnosti nije tako. Suvremena tehnologija i globalna dostupnost informacija omogućile su sportsko klađenje na bilo koji sportski događaj u svijetu, te bilo koji događaj unutar neke sportske utakmice, čime su frekventnost i mogućnosti klađenja postale neograničene. Pri tome postoji i »klađenje uživo« (eng. *live-betting*) koje se odnosi na klađenje za vrijeme trajanja utakmice, a globalizacijom dostupnosti informacija ne postoje ni nacionalne ni kontinentalne granice u odabiru sportskih događaja na koje se osoba može kladiti, zbog čega intenzivno i/ili redovito sportsko klađenje ne treba čuditi. Rezultati se danas brzo saznaju, a (uglavnom) relativno mali uloz odaju privid bezazlenosti. Međutim, kao što i ovo istraživanje pokazuje, intenzivnije klađenje povezano je i s intenzivnijim igranjem drugih igara kod kojih imamo jasne dodatne indikatore adiktivnog potencijala, uglavnom vezane uz prostor u kojima se igra odvija (automat klubovi i/ili kasina), vizualnu atraktivnost igre, zvučne efekte, brzinu dobivanja informacije o dobitku/gubitku, te mogućnosti postavljanja novog uloga. Rezultati stoga upućuju kako je učestalije sportsko klađenje studenata potrebno promatrati i kao rizik za učestalije igranje drugih igara na sreću, onih s većim potencijalom za razvoj psihosocijalnih problema koji mogu ozbiljnije narušiti psihološko, emocionalno, društveno i financijsko funkcioniranje mladih.

Doprinos uvjerenja o kockanju, motivacije i iskustva u objašnjavanju učestalosti sportskog klađenja

Prethodno opisani rezultati pokazuju značajnu zastupljenost sportskog klađenja kod studenata (posebno mladića), zbog čega je vrijedno istražiti obilježja koja doprinose objašnjavanju učestalosti klađenja. Kako bismo ostvarili taj cilj, izdvojili smo samo one studente koji imaju iskustvo kockanja (N=209), odnosno koji su barem jedanput u životu igrali jednu igru na sreću. To je bilo potrebno učiniti s obzirom da su jedino ti studenti mogli odgovoriti na sva specifična pitanja o motivaciji za kockanjem, kao i iskustvu dobitka i ustrajanju. Proveli smo hijerarhijsku regresijsku analizu u kojoj je učestalost sportskog klađenja definirana kao kriterijska varijabla, a planirani blokovi prediktora su (1) faktori skale uvjerenja o kockanju, (2) motivacija za kockanjem, (3) prosječna učestalost igranja drugih igara, (4) iskustvo dobitka velikog iznosa novca te poticaj za ustrajanjem u kockanju uslijed dobitka.

Prije provedbe regresijske analize, provjerili smo zadovoljavaju li sve varijable uvjete za provedbu analize. U tom smislu, prvo je provjereno odstupaju li distribucije rezultata značajno od normalne distribucije, te je utvrđeno da to jest slučaj. Zbog specifičnosti problema koji se ispituje i mjerenih konstrukata, takav smo nalaz i očekivali. No, Tabaschnik i Fidell (2007.) naglašavaju da narušena normalnost distribucija ne mora biti prepreka za provedbu hijerarhijske regresijske analize ukoliko su sve distribucije asimetrične u istom smjeru.

Sljedeća provjera odnosila se na korelacije planiranih prediktora s kriterijem, te međusobnih korelacija između prediktora (Tablica 7.). Iz prikazanih rezultata vidljivo je kako faktori uvjerenja o kockanju imaju nisku korelaciju s učestalosti sportskog klađenja, pri čemu faktor praznovjerje nije značajno povezan (te stoga nije uvršten u regresijsku analizu), a korelacija faktora iluzija kontrole značajna je na 5% rizika. S obzirom da je motivacija za kockanjem ispitivana ček-listom potencijalnih motiva (ukupno 10 motiva), provjerili smo i njihove korelacije s kriterijem, kao i njihove interkorelacije. U analizu su uvršteni motivi sa značajnim korelacijama većima od 0,250, pri čemu nisu uvršteni oni motivi koji su međusobno visoko korelirali s ovima ($>0,650$). U analizu su uvrštena sljedeća četiri motiva: (1) jer me to opušta ($r=0,324$), (2) kako bih bio/la što bolji/a u kockanju ($r=0,272$), (3) kako bih se osjećao bolje ($r=0,256$) te (4) zarada ($r=0,254$). Iz rezultata također vidimo kako su ponašajne/iskustvene varijable u najvećoj korelaciji s kriterijem, te da se međusobne korelacije prediktorskih varijabli kreću od niskih do umjereno visokih ($0,098 < r < 0,569$).

Tablica 7. Matrica interkorelacija - Pearsonovi koeficijenti korelacije ispitivanih varijabli (N=209)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Učestalost sportskog kladenja	-								
2. Iluzija kontrole	0,153*	-							
3. Praznovjerje/netočno poimanje vjerojatnosti	0,089	0,470***	-						
4. Motiv - Jer me to opušta	0,324***	0,210**	0,197*	-					
5. Motiv - Da budem što bolji u kockanju	0,272***	0,295***	0,241**	0,506***	-				
6. Motiv - Kako bi se osjećao bolje	0,256***	0,160*	0,291***	0,473***	0,514***	-			
7. Motiv - Zarada	0,254***	0,189**	0,208**	0,105	0,216**	0,362***	-		
8. Prosječna učestalost kockanja	0,683***	0,160*	0,180**	0,408***	0,462***	0,329***	0,234**	-	
9. Iskustvo dobitka velikog iznosa	0,642***	0,098	0,170*	0,227**	0,192**	0,258***	0,298***	0,569***	-
10. Poticaj za kockanjem uslijed dobitka	0,407***	0,303***	0,235**	0,234**	0,402***	0,240**	0,265***	0,421***	0,341***

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Rezultati hijerarhijske regresijske analize (Tablica 8.) pokazuju da sva četiri koraka značajno doprinose objašnjenju varijance kriterija te je ukupno objašnjeno 55,3% varijance učestalosti sportskog kladenja.

Tablica 8. Hijerarhijska regresijska analiza za predviđanje učestalosti sportskog klađenja sa setom prediktora: uvjerenja o kockanju (iluzija kontrole), motivacija za kockanjem, prosječna učestalost igranja drugih igara, iskustvo i ponašanje prilikom kockanja (N=209)

	Korak 1		Korak 2		Korak 3		Korak 4	
	β	t	β	t	β	t	β	t
1 Iluzija kontrole	0,186	2,584*	0,071	0,994	0,066	1,142	0,043	0,805
Jer me to opušta			0,238	2,882**	0,091	1,324	0,084	1,344
Da budem što bolji/a u kockanju			0,076	0,882	-0,118	-1,635	-0,904	-1,375
2 Kako bih se osjećao/la bolje			0,020	0,226	0,018	0,250	-0,008	-0,121
Zarada			0,199	2,691**	0,100	1,657	0,026	0,459
3 Učestalost igranja drugih igara					0,634	9,859***	0,427	6,301***
Dobitak većeg iznosa							0,342	5,523***
4 Ustrajanje uslijed dobitka							0,113	1,903
Ukupni model								
R	0,186		0,409		0,677		0,744	
R²	0,035*		0,167		0,458		0,553	
ΔR^2			0,133***		0,291***		0,095***	

* $<0,05$; ** $<0,01$; *** $<0,001$; β – standardizirani regresijski koeficijent; R – koeficijent multiple korelacije; R² – koeficijent multiple determinacije; ΔR^2 – promjena koeficijenta multiple determinacije

Prvi korak, odnosno iluzija kontrole u kockanju, objašnjava svega 3,5% varijance kriterija. U drugom koraku, koji uključuje 4 motiva za kockanjem objašnjeno je dodatnih 13% varijance, te iluzija kontrole prestaje biti značajan prediktor. Od četiri motiva u drugom bloku, uočavamo kako su značajni motivi »jer me to opušta« i »zarada«. U trećem koraku uvrštena je prosječna učestalost igranja drugih igara na sreću koja je značajan prediktor koji objašnjava visokih dodatnih 29,1% varijance. U ovom trenutku se beta ponderi značajnih motiva za kockanjem iz drugog koraka značajno smanjuju, te oni prestaju biti značajni. U posljednjem, četvrtom koraku, kroz dvije varijable koje se odnose na iskustvo i ponašanje prilikom

kockanja (dobitak većeg iznosa i ustrajanje uslijed odbitka) postotak objašnjene varijance učestalosti klađenja raste za dodatnih 9,5%. Pri tome je dobitak velikog iznosa značajan prediktor. Vidimo da su, nakon uvrštavanja svih blokova, značajnu prediktivnu vrijednost u objašnjenju učestalosti sportskog klađenja studenata zadržale iskustvene i ponašajne varijable, te da dva posljednja bloka objašnjavaju više od 40% varijance kriterija. Iako suvremena perspektiva problematično kockanje definira kroz izraženost štetnih psihosocijalnih posljedica, tj. kroz mjeru u kojoj kockanje narušava psihosocijalno funkcioniranje pojedinca, a ne kroz intenzitet uključivanja u kockarske aktivnostima, ovakvi su nam nalazi vrlo značajni, budući da su intenzitet participiranja u aktivnostima kockanja i problematično kockanje značajno povezani (Ricijaš i sur., 2013.; Dodig, 2013a.; Blaszczynski i Nower, 2002.), što je i logično s obzirom da je teško razviti štetne posljedice nekog ponašanja bez intenzivnijeg uključivanja u to ponašanje. Rizik je posebno izražen kada je riječ o mladim osobama. Nadalje, vrlo je važno i iskustvo dobitka velikog iznosa novca, što je i inozemnim istraživanjima potvrđeno kao značajan prediktor učestalijeg kockanja, a time i razvoja problema (Blaszczynski i Nower, 2002.). Rizik je veći što je osoba mlađa, te je važno napomenuti da se tu često radi o subjektivno velikom dobitku (što za mladu osobu može biti i manji iznos), a ovdje dobiveni rezultati komparabilni su s onima dobivenim na uzorku srednjoškolaca (Dodig, 2013a.) gdje je kao kriterij definirana ozbiljnost problema povezanim s kockanjem, a značajnim prediktorima pokazale su se u prvom redu učestalost kockanja, ustrajanje u kockanju zbog dobitka, iskustvo dobitka većeg iznosa novca, te specifična motivacija za kockanjem. Ovakvi nalazi sugeriraju da je sa studentima potrebno sustavno raditi na razvijanju vještina kontrole vlastitog ponašanja te na razvoju osobno odgovornog odnosa prema igrama na sreću, čime će se doprinijeti manjoj vjerojatnosti razvoja psihosocijalnih problema.

ZAKLJUČAK

Ovaj rad pružio je uvid u obilježja sportskog klađenja studenata u Zagrebu, kao i nekih specifičnih obilježja razmišljanja i iskustva koja doprinose intenzivnijem uključivanju ovu aktivnost. Rezultati su pokazali kako je sportsko klađenje učestalije kod muških studenata. Tako se njih čak 26% redovito (jedanput tjedno ili češće) kladi na sportske rezultate, dok kod studentica redovito klađenje uopće nije prisutno. Nadalje, kod mladića je sportsko klađenje najučestalija igra na sreću, dok kod djevojaka dominiraju lutrijske igre. Učestalost sportskog klađenja pozitivno je povezana s učestalošću uključivanja u druge aktivnosti kockanja, pogotovo kod studenata. To nam je posebno važno u kontekstu potencijala za frekventnije igranje onih igara i modaliteta koje imaju značajan adiktivni potencijal, tj. u većoj

mjeri doprinose razvoju štetnih psihosocijalnih posljedica povezanih s kockanjem. Nadalje, utvrđeno je kako su značajni prediktori učestalijeg sportskog klađenja one varijable koje se direktno odnose na iskustvo prilikom kockanja – učestalost sudjelovanja u različitim igrama na sreću, te iskustvo dobitka velikog iznosa novca. S obzirom na spomenutu liberalnost hrvatskog tržišta igara na sreću te izuzetno veliku dostupnost brojnih kockarskih aktivnosti, vrlo je važno usmjeriti se na ovu problematiku i pristupiti joj iz više perspektiva. Činjenica da rezultati ne odstupaju značajno od istraživanja provedenog sa srednjoškolcima (Ricijaš i sur., 2011.; Dodig, 2013a.) pojačava važnost ovih rezultata, a u društvenom kontekstu moramo istaknuti činjenicu da današnji mladi čine prvu generaciju osoba koja odrasta u okruženju liberalnog tržišta u kojem su aktivnosti kockanja sveprisutne i raznolike, pri čemu možemo očekivati kako će se razvojem tehnologije dostupnost i modaliteti kockanja/klađenja dodatno širiti. No, dok s jedne strane mogućnosti kockanja i klađenja svakodnevno rastu, s druge je negativan aspekt ovakvih aktivnosti gotovo u potpunosti zanemaren (barem na sustavnoj, nacionalnoj razini). U našoj zemlji postoje brojne strategije, akcijski planovi, kampanje i preventivni programi usmjereni na suzbijanje zlorabe različitih sredstava ovisnosti kao što su droga, alkohol i cigarete, pri čemu se kockanje samo sporadično spominje, no slični dokumenti i aktivnosti usmjereni specifično na ovo ponašanje i posljedice koje ono nosi gotovo da i ne postoje. Nažalost, sve veći broj mladih u riziku je ili je već razvio štetne psihosocijalne posljedice kockanja, iako je opća prevalencija problema povezanih s kockanjem kod studenata nešto niža u odnosu na srednjoškolce (Rajić-Stojanović, 2013.). Također, istraživanja jednoznačno pokazuju kako su za razvoj psihosocijalnih problema povezanih s kockanjem u riziku mladi s nepovoljnijim obilježjima ličnosti, kao i oni koji učestalije igraju igre na sreću (Błaszczynski i Nower, 2002.; Dodig i Ricijaš, 2011b.; Dodig, 2013a.; Pahel, 2013.), zbog čega je ovom pitanju potrebno pristupiti na različitim razinama.

U kontekstu studentske populacije predlažemo: (1) sustavno praćenje navika i obilježja kockanja studenata, (2) razvoj sveučilišne politike spram rizičnih ponašanja studenata, (3) provođenje istraživanja s ciljem stjecanja uvida u etiologiju, razvoj i specifična obilježja studenata koji imaju problema s kockanjem, (4) osmišljavanje specifičnih kampanja i intervencija s ciljem osvještavanja studenata o rizicima sudjelovanja u igrama na sreću i njihovog donošenja informiranih odluka s ciljem razvoja osobno odgovornog odnosa prema njima, (5) kreiranje i osiguravanje tretmanskih intervencija za studente koji su razvili probleme povezane s kockanjem, (6) senzibilizaciju i edukaciju stručnog kadra o ovom specifičnom problemu. Potencijalni resurs u okviru Sveučilišta u Zagrebu je i novootvoreni Centar za podršku i savjetovanje studentima čije su aktivnosti usmjerene prema pružanju pomoći i podrške studentima u prevladavanju različitih životnih poteškoća i pro-

blema. Upravo je ovakva služba važan dionik prilikom usmjeravanja k sustavnom i kontinuiranom uspostavljanju cijelog spektra usluga usmjerenih na problem kockanja kod studentske populacije, informiranja studenata o mreži dostupnih ustanova, a sve s ciljem unapređenja zdravlja, kvalitete života, dobrobiti, te osobnog i akademskog uspjeha studenata.

ISTRAŽIVAČKA OGRANIČENJA I SMJERNICE ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje prikazano u ovom radu ima određena ograničenja koja je također važno uzeti u obzir. Ona se prvenstveno odnose na činjenicu da je riječ o prigodnom uzorku, što nam onemogućava generalizaciju rezultata na populaciju studenata Sveučilišta u Zagrebu. S druge strane, možemo pretpostaviti da je, usprkos tom ograničenju, riječ o vrijednim rezultatima s obzirom da su trendovi slični onima dobivenim na uzorku hrvatskih srednjoškolaca (Ricijaš i sur., 2013.; Dodig, 2013a.), kao i na uzorcima studenata u inozemnim studijama (Shaffer i Hall, 2001.; LaBrie i sur., 2003.; Shaffer, Hall i Vander Bilt, 1999., prema Stuhldreher, Stuhldreher i Forrest, 2007.).

Također, treba uzeti u obzir da su podaci prikupljeni metodom samoiskaza koja također ima određenih ograničenja, ali i prednosti kao što su mogućnost stjecanja uvida u potencijalne motive uključivanja u aktivnosti kockanja, ispitivanje obilježja ličnosti i ponašanja povezanih s kockanjem te stjecanje uvida u navike igranja različitih vrsta kockarskih aktivnosti što je i bilo u fokusu ovog rada.

Najveća skupina potencijalnih ograničenja odnosi se na teškoće mjerenja pojedinih konstrukata. Primjerice, mjerenje uvjerenja o kockanju značajan su izazov budući da je veliki raskorak između prisutnosti kognitivnih distorzija u situaciji ispunjavanja upitnika i prilikom samog kockanja dobro poznat (Sevigny i Ladouceur, 2004., prema Delfabbro, Lahn i Grabosky, 2006.), o čemu je bilo riječi i u uvodu ovog rada. Sličan je problem i s motivacijom, budući da je teško razlučiti između inicijalne motivacije za kockanjem, odnosno uključivanjem u igru, i one koja se razvija tijekom samog kockanja. No, ovdje je zanimljivo da je među zagrebačkim studentima, s učestalošću klađenja povezana motivacija da se bude što bolji u kockanju (0,462), koja ukazuje na svojevrsnu »profesionalizaciju kockanja/klađenja«, a koja je kod srednjoškolaca povezana s većom izraženošću psihosocijalnih problema (Dodig, 2013.b). Također, učestalost značajno korelira i s motivacijom da se kockanjem opusti (0,408) što ukazuje na rekreativni element igre, ali i na moguća specifična emocionalna stanja koja su često u podlozi kockanja i razvoja problema (Blaszczynski i Nower, 2002.).

Nadalje, važno je napomenuti i poteškoće mjerenja problema povezanih s kockanjem kod ove vrlo specifične populacije, iako one nisu predmetom ovog rada. Već je spomenuto da su studenti, iako odrasle osobe, po svojim obilježjima u mnogočemu sličniji srednjoškolicima, što utječe i na kontekst njihovog kockanja. Instrumenti procjene problema/posljedica kockanja konstruirani su ili za odrasle ili za maloljetne osobe, te smatramo kako je za studentsku populaciju u budućim studijama potrebno konstruirati specifične instrumente procjene rizika.

LITERATURA

1. Adams, P. J., Raeburn, J. & De Silva, K. (2009). A question of balance: Prioritizing public health responses to harm from gambling. **Addiction**, 104 (5), 688-691.
2. Blaszczynski, A. & Nower, L. (2002). A pathways model of problem and pathological gambling. **Addiction**, 97, 487-499.
3. Breen, R. B. & Zuckerman, M. (1999). »Chasing« in gambling behavior: Personality and cognitive determinants. **Personality and Individual Differences**, 27, 1097-1111.
4. Browne, B. A. & Browne, D. J. (1994). Predictors of lottery gambling among American college students. **The Journal of Social Psychology**, 134 (3), 339-347.
5. Burger, T. D., Dahlgren, D. & MacDonald, C. D. (2006). College students and gambling – An examination of gender differences in motivation for participation. **College Student Journal**, 40 (3), 704-714.
6. Chantal, Y., Vallerand, R. J. & Vallières, E. F. (1994). On the construction and validation of the gambling motivation scale (GMS). **Society and Leisure**, 17, 189-212.
7. DeFuentes-Merillas, L., Koeter, M. W. O., Bethlehem, J., Schippers, G. M. & Van Den Bink, W. (2003). Are scratchcards addictive? The prevalence of pathological scratchcard gambling among adult Scratchcard buyers in the Netherlands. **Addiction**, 98 (6), 725-731.
8. Delfabbro, P., Lahn, J. & Grabosky, P. (2006). It's not what you know, but how you use it: Statistical knowledge and adolescent problem gambling. **Journal of Gambling Studies**, 22, 179-193.
9. Derevensky, J., Sklar, A., Gupta, R. & Messerlian, C. (2010). An empirical study examining the impact of gambling advertisements on adolescent gambling attitudes and behaviors. **International Journal of Mental Health and Addiction**, 8 (1), 21-34.
10. Derevensky, J. L., Gupta, R. & Della Cioppa, G. (1996). A developmental perspective of gambling behavior in children and adolescents. **Journal of Gambling Studies**, 12 (1), 49-66.

11. Desai, R. A., Maciejewski, P. K., Pantalon, M. V. & Potenza, M. N. (2005). Gender differences in adolescent gambling. **Annals of Clinical Psychiatry**, 17 (4), 249-258.
12. Dodig, D. (2013a). **Obilježja kockanja mladih i odrednice štetnih psihosocijalnih posljedica**. Doktorska disertacija. Zagreb: Studijski centar socijalnog rada Sveučilišta u Zagrebu.
13. Dodig, D. (2013b). **Izazovi procjene i odrednice izraženosti psihosocijalnih posljedica kockanja adolescenata**. *Kriminologija i socijalna integracija*, 21 (2), 1-14.
14. Dodig, D. & Ricijaš, N. (2011a). Obilježja kockanja zagrebačkih adolescenata. **Ljetopis socijalnog rada**, 18 (1), 103-125.
15. Dodig, D. & Ricijaš, N. (2011b). Kockanje zagrebačkih adolescenata – uloga psihopatskih osobina, rizičnog i delinkventnog ponašanja. **Kriminologija i socijalna integracija**, 19 (2), 45-55.
16. Dodig, D., Ricijaš, N., Kranželić, V. & Huić, A. (2013). Sports betting of adolescents in Croatia: From favorable environment to psychosocial consequences, Prezentacija s konferencije **The 15th International Conference on Gambling & Risk Taking**, Las Vegas, Nevada, Sjedinjene Američke Države. Preuzeto s: http://digitalscholarship.unlv.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1242&context=gaming_institute (13.06.2014.).
17. Dowling, N., Smith, D. & Trang, T. (2005). Electronic gaming machines: Are they »crack-cocaine« of gambling. **Addiction**, 100 (1), 33-45.
18. Državni zavod za statistiku (2010). **Jedinice u sastavu priređivača igara na sreću**. Naručeni podaci Državnog zavoda za statistiku.
19. Engwall, D., Hunter, R. & Steinberg, M. (2004). Gambling and other risk behaviors on university campuses. **Journal of American College Health**, 52 (6), 245-255.
20. Glavak Tkalić, R. & Miletić, G. M. (2012). **Igranje igara na sreću u općoj populaciji Republike Hrvatske – istraživačko izvješće**. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
21. Govoni, N., Rupcich, N. & Frisch, G. R. (1996). Gambling behavior of adolescent gamblers. **Journal of Gambling Studies**, 12, 305-317.
22. Griffiths, M. (2002). Are lottery scratchcards a hard form of gambling? **Journal of Gambling Issues**. Preuzeto s: <http://www.jogoremoto.pt/docs/extra/pX90TC.pdf> (13.06.2014.).
23. Gupta, R. & Derevensky, J. L. (1998). Prevalence study and examination of the correlates associated with pathological gambling. **Journal of Gambling Studies**. 14 (4), 319-345.
24. Korn, D. A. (2000). Expansion of gambling in Canada: Implications for health and social policy. **Canadian Medical Association Journal**, 163 (1), 61-64.

25. LaBrie, R. A., Shaffer, H. J., LaPlante, D. A. & Wechsler, H. (2003). Correlates of college student gambling in the United States. **Journal of American College Health**, 52 (2), 53-62.
26. Ladouceur, R. (2004a). Gambling: The hidden addiction. **Canadian Journal of Psychiatry**, 49 (8), 501-503.
27. Ladouceur, R. (2004b). Perceptions among pathological and non-pathological gamblers. **Addictive Behaviors**, 29, 555-565.
28. Matina, M. (2013). **Kognitivne distorzije i motivacija za kockanjem koprivničkih srednjoškolaca**. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
29. Messerlian, C., Derevensky, J. & Gupta, R. (2005). Youth gambling problems: A public health perspective. **Health Promotion International**, 20 (1), 69-76.
30. Miller, N. V. & Currie, S. R. (2008). A Canadian population level analysis of the roles of irrational gambling cognitions and risky gambling practices as correlates of gambling intensity and pathological gambling. **Journal of Gambling Studies**, 24, 257-274.
31. Moore, S. M. & Ohtsuka, K. (1999.). Beliefs about control over gambling among young people and their relation to problem gambling. **Psychology of Addictive Behaviors**, 13, 339-347.
32. National Research Council (1999). **Pathological Gambling: A critical review**. Washington, DC: National Academy Press.
33. Neighbors, C., Lostutter, T. W., Larimer, M. E. & Takushi, R. Y. (2002). Measuring gambling outcomes among college students. **Journal of Gambling Studies**, 18 (4), 229-360.
34. Oster, S. L. & Knapp, T. J. (1998). Sports betting by college students: Who bets and how often? **College Student Journal**, 32, 289-292.
35. Pahel, S. (2013). **Kockanje zagrebačkih studenata – učestalost kockarskih aktivnosti i štetne psihosocijalne posljedice**. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
36. Pejnović Franelić, I. (2013). **Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju**. Doktorska disertacija. Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
37. Petry, N. (2001). Substance abuse, pathological gambling and impulsivity. **Drug and Alcohol Dependence**, 63, 29-38.
38. Poulin, P. (2000). Problem gambling among adolescent students in the Atlantic provinces of Canada. **Journal of Gambling Studies**, 16 (1), 53-78.
39. Rajić-Stojanović, A. (2013). **Razlike u individualnim i okolinskim obilježjima zagrebačkih studenata s obzirom na rizičnost kockanja**. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

40. Ricijaš, N., Dodig, D., Huić, A. & Kranželić, V. (2011). **Navike i obilježja kockanja adolescenata u urbanim sredinama – izvještaj o rezultatima istraživanja**. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
41. Ricijaš, N., Dodig, D., Kranželić, V. & Huić, A. (2013). Adolescent slot machines players: experiences, motivation and cognitive distortions. Prezentacija s konferencije **The 15th International Conference on Gambling & Risk Taking**, Las Vegas, Nevada. Preuzeto s: http://digitalscholarship.unlv.edu/gaming_institute/2013/may29/24/ (06.03.2014.).
42. Shaffer, H. J. & Hall, M. N. (2001). Updating and refining meta-analytic prevalence estimates of disordered gambling behavior in the United States and Canada. **Canadian Journal of Public Health**, 92 (3), 168-172.
43. Shaffer, H. J., Hall, M. N. & Vander Bilt, J. (1997). **Estimating the prevalence of disordered gambling behavior in the United States and Canada: A meta-analysis**. Harvard Medical School, Division of Addictions. Preuzeto s: www.divisiononaddiction.org/html/publications/meta.pdf (05.03.2014.).
44. Sharpe, L. (2002). A reformulated cognitive-behavioral model of gambling: A biopsychosocial perspective. **Clinical Psychology Review**, 22, 1-25.
45. Stinchfield, R. & Winters, K. C. (1998). Gambling and Problem gambling among youths. **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, 556, 172-185.
46. Stinchfield, R., Hanson, W. E. & Olson, D. H. (2006). Problem and pathological gambling among college students. In: McClellan, G. S. Hardy, T. W., Caswell, J. (eds.), **Gambling on campus: New directions for student services**, San Francisco: Jossey-Bass.
47. Stuhldreher, W. L., Stuhldreher, T. J. & Forrest, K. (2007). Gambling as an emerging health problem on campus. **Journal of American College Health**, 56 (1), 75-83.
48. Sullivan-Kerber, C. (2005). Problem and pathological gambling among college athletes. **Annals of Clinical Psychiatry**, 17 (4), 243-247.
49. Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2007). **Using multivariate statistics**. Boston: Allyn & Bacon.
50. Turner, N. E., Zangeneh, M. & Littman-Sharp, N. (2006). The experience of gambling and its role in problem gambling. **International Gambling Studies**, 6 (2), 237-266.
51. Vukšić, N. (2013). **Kockanje srednjoškolaca u Slavonskom Brodu i štetne psihosocijalne posljedice**. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
52. Volberg, R. A., Abbot, M. W., Ronnberg, S. & Munck, I. M. E. (2001). Prevalence and risk of pathological gambling in Sweden. **Acta Psychiatrica Scandinavica**, 104 (4), 250-256.

53. Winters, K. C., Stinchfield, R. & Fulkerson, J. (1993b). Patterns and characteristics of adolescent gambling. **Journal of Gambling Studies**, 9, 371-386.
54. Wu, L. T., Korper, S. P., Marsden, M. E., Lewis, C. & Bray, R. M. (2003). **Use of incidence and prevalence in substance use literature: A review**. Department of health and human services: Substance Abuse and mental health services administration office of applied Studies. Preuzeto s: <http://www.samhsa.gov/data/incidenceprevalence.pdf> (06.06.2014.).
55. Zakon o igrama na sreću (2009). **Narodne novine**, 87/2009.

Dora Dodig

Neven Ricijaš

Faculty of Education and Rehabilitation Sciences

University of Zagreb

Ana Rajić-Stojanović

Children home Slavonski Brod

SPORTS BETTING AMONG STUDENTS IN ZAGREB – THE CONTRIBUTION OF IRRATIONAL BELIEFS, MOTIVATION AND EXPERIENCE IN GAMES OF CHANCE

SUMMARY

In Croatia, we are witnessing an increasing availability of games of chance, and especially the great popularity of sports betting. It is known that adolescents and young adults have the highest risk of developing gambling-related problems. Therefore, the aim of this paper is to explore characteristics of sports betting among students in relation to frequency, gender differences and other gambling activities, as well as to explore the specific contribution that irrational beliefs, motivation and experience in games of chance have in explaining the frequency of sports betting. The study was conducted on a sample of 254 students at the University of Zagreb (M=147, F=107). The age of participants ranged from 19 to 27 years (Mage=21,42; SD=1,37).

The results show that almost half of the students (49.8%) have experience in sports betting, and the group largely consists of young men for whom sports betting is the most frequently played game of chance. Girls are significantly less likely to bet on sports results, but they play lottery games more often. Frequent sports betting is correlated with more frequent participation in slot machine games, roulette and virtual race betting. To determine the contribution that different characteristics and constructs have in explaining the frequency of sports betting, a hierarchical regression analysis was conducted. The main determinants of intensive sports betting are behavioural and experiential variables – more frequent gambling (participating in other games of chance) and subjective experience in winning large amounts of money. The results underline the importance of experience, availability and accessibility of gambling activities in the specific Croatian market, and are interpreted in the context of possible psychosocial and broader social interventions.

Key words: students, sports betting, gambling, games of chance, risk behaviour.